

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 32. Societas in Guairania duo oppida fundat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

Sunt & dactili multò quàm Africani insuaviores; ex his tamen quaecumque visum pulmentumque conficiunt, quin & ipsas palmarum medullas, fame urgente, pro pane comedunt. Inter sylvestria animalia sues celebrantur, inversâ naturâ umbilicum in dorso ostentantes, quem si occisâ prædâ statim non præcideris, illicò tota fera putrescit. Apum ingens numerus & specierum varietas, quæ nullo tempore cicurantur; cera nullâ arte albescit; mel plerumque generosum hydromeli conficiendo idoneum est. Viperæ multò hîc quàm alibi acriores, pluribus passim mortalibus, deficiente antidoto, exitium adferunt. Unas reperies, quæ ex ipsis arboribus se vibrantes, tortuosi corporis voluminibus obvios homines ferâve complectentes, nisi amplexantem ferro prius rescideris, momento occidunt, paulatimque devorant: hæ si nimio cibo sese repleverint, ventrem Solis radiis objiciunt, quo cum cibis putrefacto, pristinis viribus se restitui sentiunt. Aliæ in fluviorum marginibus grandes rictus ostentantes, spumis ex ore egestis, pisces inescatos mirâ promptitudine voracitateque deglutiunt. Aliæ denique ex paludum ripis derepentè subsistentes, quasdam aves invadunt, quæ vicissim se defendentes, quoties se ferri sentiunt, herbam Macaguam dictam, unde aves nomen sibi sumunt, pro antidoto vorant, & sanæ ad prælium redeunt: delectabili planè duello, quippe Macaguæ alas pro scuto, rostrum pro telo; & ipsæ viperæ aquam pro vallo, flexuositate pro tutela habentes, nec facillè macant macanturve. Præter has res, vicinis etiam regionibus ferè communes, & tygres, & tygres, nihil admodum singulare Guairania parturit. Quod ad Sacra attinet, hæc regio pœnè semper sine Sacerdote, sine Sacerdotum adminiculis fuit, nisi quòd per octennium Emmanuel Ortega, & Thomas Fildius eam excoluerant: sed iis abhinc decennio revocatis, iterum Sacris pœnè destituta lugebat sub pastoribus ad tantum munus inidoneis. Urbs Villarica Parochum habebat religionem olim professum, qui, nescio quâ occasione eò delatus, fingens furto sibi ablatas professionis suæ vestes, imposterum se Clericorum in morem induerat, temerèque per Provinciam discurrens Barbaros hinc inde, nullâ præmissâ Careehesi, magno animarum damno, baptizabat. De alterius urbeculæ Parocho dubitabatur, num verba Sacramentis conficiendis legitima ignoraret. Laici intolerabili errore passim sine Baptismo Indis, quorum operâ utebantur, nomina Christiana indebant. Denique si speciem & nomina demeres, Christiani Ethnicique, Hispani & Indi, multis in locis planè iisdem moribus vivebant.

AD hanc Provinciam Josephus Cataldinus, & Simon Maçeta, Sacerdotes Itali, cum amplissima potestate ab Episcopo, Prætorè, & Provinciali missi, sesquimestre iter per sylvas & paludes, crebraque ferarum ac fluminum, necnon Barbarorum pericula, abripientes, Guairaniam primum Hispanorum oppidum faustis auspiciis Purificatæ Virginis pervigilio, anno currentis sæculi decimo, tenuere. Appulso morbo periculolus afflixit, in quo morbo eluxit Cataldini castitatis amor, ab octogenario homine fricationem corporis pro remedio constanter renuentis. Valetudini restituti, urbeque solitis Societatis artibus exultâ, Villaricam octoginta leucis distantem adverso Paranâ & Huibaio petivere: quâ Civitate etiam expurgatâ, recuperatisque, quæ jam inde ab Ortega & Fildii temporibus reservabantur, Sacrorum instrumentis, ac librariâ supellectile, iter suum ad remotas Barbarorum nationes indixere. Sed cives Villaricani pertinaciter reclamantes, com meatum negare: verebantur enim ne, si oppida inter Ethnicos Societas fundaret, deinceps ab servitiis conquirendis prohiberentur: & eò progressa res est, ut potentem Casiquium ideo vinculis onerarent, quòd è sua patria ad transportandos Patres venisset. Sed Socii, ostensis Prætoris & Episcopi litteris, ex Regis Catholici præscripto, Indos ad oppida reducere jubentium, liberato è vinculis Casiquio, ad Paranapanzum flumen cymbâ vecti perrexere.

PORRÒ Paranapanzum ex Brasiliæ montibus ortum, haustis in decursu Tibaxivâ, Pirapo, Itanguâ, aliisque minoribus fluvii, Paraquario ferè par, ingenrem aquarum molem in Paranam evolvit. Utrumque littus magnâ arborum varie-

M

tate

*De suis
excitiss.**De Viperis.**Sacrorum
penuria.*

CAPUT
XXXI.
Josephus
Cataldinus
& Simon
Maçeta
Guairaniam
urbeculas
à peccatis
expiant.
1616.
Josephus
Cataldinus
castus.

Villaricani
frustra socii
resistant.

CAPUT
XXXII
Societas in
Guairania
duo oppida
fundat.

Laurentiani
oppidi pri-
mordia.

Cataldinus
in Maçeta
latissime per
Guairaniam
excurrens.

Barbaros
allicitos.

Ignatiani
Oppidi ori-
go.

Duo alii pa-
gi ad redu-
cendam gen-
tem designa-
tur.

Indorum ab-
actores in
cassum fra-
mant.

Visitator Re-
gius, Socie-
tatem defen-
dit.

Pena cele-
stis spurcum
hominem
prosequitur.

Socii multos
baptizant.

Parce & La-
boriosè ut-
runt.

rate vestitur: sed Cedri præsertim apud indigenas in pretio sunt, adeo proceræ va-
stæque magnitudinis, ut ex singulis arte excavatis navigiola conficiantur viginti sub-
inde remorum capacia. Eo flumine adverso Socii navigantes tandem eò devenere,
ubi Pirapum flumen ei commiserunt. Ibi oppidum condere, & de Virginis Laure-
tantæ nomine, Josepho Cataldino expeditionis præfecto, nuncupare placuit. Nec
repugnare ducentæ circiter Barbarorum familiæ eum locum incolentes, & ope-
ram suam ad opus libenter offerentes. Exstructo eò loci extemporaliter templo ulte-
riora pervadentes, Tibaxivæ, Pitapi & Paranapanæi fluminum littora excussum
ivere. Viginti-tres Barbarorum pagi erant, quorum ultimus octoginta circiter leucis
distabat ab eo loco, in quo Lauretanum templum condiderant: in quibus pagis ali-
quot sagittariorum millia, præter imbellem multitudinem, censuerunt, quos sollicita-
vere, ut vellent, facilioris constantiorisque doctrinæ ergo, magna oppida construere,
aièntes plus satis esse compertum, dispalatos, & in tot factiunculas divisos, vix solidè
doceri posse. Verbum Dei semen esse, quod rigatione continuâ indigeat. Sacer-
dorum hortationibus, honorum exemplo, Sacramentorum frequentia, ceu cibo,
fidelium animas nutriti confirmarique: quo cibo indubiè carerent, si disgregatim
vivere pergerent. Spondebant insuper, si convenirent, se fore contra vexatorum
suorum injurias perpetuos defensores: quibus sermonibus persuasi multi, Lauretum
se contulerunt, & quia multitudo major videbatur, quam ut uno oppido claudi pos-
set, secundum fundando alteri locum, ab Lauretana sede quarto lapide distantem,
Aticaie Casiquio postulante, Patres elegere: crectoque templo, Ignatianum no-
minavere. Præterea alter pagus Itaberaça dictus, adnitere Ararerâ, inter suos
potente, designatus est, quò, qui Christo nomen dare vellent, possent transmigra-
re. Maracanæ potenti Casiquio & ejus fratri, numerosi pagi dominis, quò inde-
corum sibi existimarent aliis minoris aut æqualis notæ Casiquis se adjungere, honori
datum, ut etiam non procul ab Lauretana sede cum suis clientibus quartum oppidum
conderent. Quibus rebus ordinatis, turbam Indorum Lauretum præcipue, & ad
Ignatianum oppidum, ubi Socii sedes suas posuerant, confluentem exceperunt: fren-
dentibus interim Indorum vexatoribus, materiam conquirendorum servitiorum
subtrahi per Societatis artes ægrè ferentibus. Sed Socii, causâ freri, autoritatem
Episcopi & Prætoris, adeoque Regis Catholici, ostendebant. Quibus in rebus
dum sunt, commodè accidit, ut Visitator Regius in Guairaniam magna cum pote-
state veniret, ad quem centum leucarum itinere pergens Cataldinus, cum reductis
Casiquis, impetravit decretum fieri, quo utriusque Guairaniæ urbis cives, ex vi lit-
terarum Regis Catholici, prohibebantur Paranapanæi, Pirapi, Itanguæ & Tibaxivæ
accolas per vim aut dolum, aut quovis alio prætextu, ad suas urbes traducere; redu-
ctione Indorum solis Societatis Patribus, Regiâ autoritate missis, permisâ. Sub
initium foundationis horum oppidorum, adjuva pœnis cœlestibus in reluctantes Bar-
baros nostrorum industria est: nam Rodericus Guabairus, Lauretant oppidi dux,
pertinaciter clam pellices fovens, ferociensque, repentino incendio involutus mi-
serabiliter interiit. Valuit unius pœna ad terrorem cæterorum: & rerum sacrarum
æstimationem auxit infans morti proximus, per Cataldinum, recitato Evangelio,
pristinæ sanitati restitutus. Non toto post anno plurimi ex his viginti-tribus litto-
ralibus vicis ad designata duo oppida, & totidem eis subcensitos pagos, sese ad-
junctum venire, adnitentibus Patribus quanto numero possent per frequentes excur-
siones novellam Rempublicam augere. Præcipuus verò labor erat in Christianis
dignoscendis: quippe eorum plurimi, quid Deus, quid Baptismus, quid bonorum
malorumque fines, quid Christus, quid cætera Sacramenta & nostræ Fidei elementa,
dum baptizarentur, penitus ignoraverant. Igitur plerique, adhibita cautione,
sacro laticè denuò infusi sunt. Minus cum his, qui Christianorum nomina jactita-
bant, & cum reliquis Ethnicis Fidem non ægrè admittentibus, laborandum fuit.
Inter quos labores Socii parcissimè vivebant, fabas & farinam ligneam inter prima-
rias cupedias habebant. Sale condire cibos pœnè inusitatum, corium aut rete pen-
sile pro lecto erat: itinera longissima per fœda paludibus & arundinetis loca, per
sylvas spississimas, & montes asperos, pedites semper conficiebant: & tamen Ita exul-

tabant

tabant animo, ut lætitiâ in corpus redundante, cùm maximè vellent, risum continere non possent. Atque hæc sunt Lauretani ac Ignatiani oppidorum fundamenta, quæ futuris temporibus fuere seminaria undecim aliorum in Guairania, Societatis operâ, pro augendo Christi & Regis Catholici imperio, fundatorum.

EODEM planè tempore, quo Guairania per Societatem adita est, Guairanorum populi, qui inter Assumptionis urbem & Paranam interjacent, Paraquarioque obversantur, hæctenus Hispanis rebelles, multò se quàm antea tractabiliores ostendere: nam Arapizanduvius apud eos populos autoritate pollens, Ferdinandum Ariam Paraquariæ Prætorem adierat, spondens, si Sacerdotes concederentur, se cum fœderatis Casiquiis oppidum conditurum, Hispanoque Regi pariturum. Audita legatione, lætitiâ exiliens Prætor, rectâ Episcopum adit, Sacerdotesque in spem Paranenses ad fidem Christi Hispanumque imperium traducendi juridicè postulat. Sed Episcopus renitens asserbat, neminem suorum clericorum suo misurum ad Barbaros, quos hæctenus experti fuerant generis humani & nominis Hispani hostes infensissimos: irent, qui antropophagorum rabiem satiare amabant. Prætor repulsâ exacerbat, Didaci Torres autoritatem interponit, quocum iterum rogatum pergit, ne Præsul optimam occasionem negligere vellet, si elabatur nunquam forsitan redituram: Eos populos ab ipso Hispanorum ingressu rebelles esse: se sæpius cum eorum ferocissimis manus conseruisse: se semel duellò in ipso belli fervore provocatum ab gentis antesignano fuisse, eoque prostrato vix evasisse mortis discrimen: quam plurimos milites Hispanos in his Barbaris expugnandis fœdè trucidatos: sumptus magnos in gente ferocissimâ refræmandâ ex ærario factos esse: nihil hæctenus successisse: opportunitatem hanc in manibus esse: magnum negotium facili negotio confici posse, si nempe Sacerdos unus aut alter pro bono publico, & lege Dei promulgandâ, periculo exponatur. Eam esse Regis Catholici mentem nolentis imposterum vi armorum, sed Evangelii prædicatione, Christi fidem in Ethnicorum terras induci: rogare itaque se, ne tantam spem metu corrumpat. Immo adhuc ad ista Præfule, aicenteque nullum è Clericis suis missurum se, nisi Hispanorum militum catervâ contra Barbarorum furorem circumseptum, & ex ærario publico sumptus expeditionis suppeditarentur. Tum Didacus Torres, eâ quâ solebat animi magnitudine, *Ego verò, inquit, Rectorem Collegii (nam nullum alium linguæ peritum habeo) pro Reipublica Christiana bono, quanto vis periculo, sine præsidio militum, exponam, & socio meo loco Rectoris relicto provinciam meam solus obibo.* Mox domum regressus Socios ad colloquium vocat, repræsentatâque re Marcellum Lorençanam Rectorem certis oculis respiciens: *Quem, inquit, mittam, & quis ibit nobis?* cui ille, nutibus Majorum obedire assuetus, cùm in genua provolutus, *Ecce ego, mitte me*, subintulisset, ad iter se accingere cum Francisco à sancto Martino Sacerdote jubetur. Ubi fama urbem pervasit Lorençanam tot annis Assumptionis domui præpositum, nobilitate, litteris & virtute clarum ad antropophagos propediem profecturum, dici vix potest quantis laudibus ornata sit Societas, quòd tantum virum tantis periculis pro augenda Dei gloria objiceret. At ubi se dedit in viam, cum eo effusi plerique urbis Primores, per decem leucas optimum patrem prosequuti; in immensum expeditionis pericula extollébant. Nec inanis erat civium metus: quippe Indi, ad quos ibant Socii, præter innatam barbariem, magorum infestationem, debacchationum consuetudinem, Hispanico bello ac odio nutriti vix spem faciebant ab quovis Europæo capite se aliquando temperatos.

EMENSIS triginta leucis, ægrè superatis fœdissimis paludibus, in primo Indorum pago sede fixâ, viculis in viciniâ excussis, gentem quam potuit reduxit, & mox designatâ oppidi arcâ, atque ex levi paleâ lutoque erecto sacello, in humili casâ diu noctuque omni officiorum genere laboravit, quo reducti Barbari, spretis veteratorum deliramentis, Deum omnium conditorem agnoscerent. Sed frustra inveteratos Ethnicorum mores mutare contendas, nisi patientiam & tempus adhibeas. Corruptela malæ consuetudinis pederentim, non tumultuosè, eliminanda est.

CAPUT
XXXIII.
Ab Societate Paranensium cura suscipitur.

Ferdinandus Arias sollicitudo.

Paranensium ferocitas.

Regis Catholici religio.

Didaci Torres zelus animarum.

Marcellus Lorençana expeditioni præficitur.

CAPUT
XXXIV.
Inter Paranam & Paraquarium Societas oppidum fundat.

Barbaries patientiâ circumspicitur.